

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-86-116>

УДК 330.567.2:330.16

ВАЖЕЛІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ ПОВЕДІНКОЮ ДОМОГОСПОДАРСТВ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ

LEVERS FOR MANAGING HOUSEHOLD FINANCIAL BEHAVIOR: CONCEPTUAL FOUNDATIONS

Тимошенко Ірина Павлівна

кандидат економічних наук, доцент,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7885-3685>

Лубковський Сергій Анатолійович

кандидат економічних наук,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-5284-9275>

Tymoshenko Iryna, Lubkovskyi Serhii

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Стаття присвячена формуванню концептуальних засад важелів управління фінансовою поведінкою домогосподарств. Актуальність дослідження обумовлене динамічними змінами в економічному середовищі України та країн світу, які вимагають адаптації фінансової поведінки населення до умов невизначеності та глобальних викликів. Розробка теоретичної бази важелів управління дозволить не лише ефективніше моделювати реакції домогосподарств на зовнішні шоки, а й розширити інструментарій державної політики щодо стимулювання їх заощаджень, інвестиційної активності, а також участі на фінансових ринках. У роботі визначено місце важелів в ієрархії механізму управління поруч із методами та інструментами, уточнено їх зміст та окреслено принципові відмінності. Запропоновано класифікацію важелів управління за способом впливу на фінансову поведінку домогосподарств (економічні, інституційні, інформаційні та поведінкові) та часовою ознакою (довго- та короткострокові).

Ключові слова: фінансова поведінка домогосподарства, важіль управління фінансовою поведінкою домогосподарства, грошово-кредитні важелі, бюджетно-податкові важелі, цінові важелі, ліквіднісно-обмежувальні важелі, інституційні важелі, інформаційні важелі, поведінкові важелі.

The article is devoted to the formation of the conceptual foundations for levers for managing household financial behavior. The relevance of the study is driven by dynamic changes in the economic environment of Ukraine and the world, which necessitate the adaptation of the population's financial behavior to conditions of uncertainty and global challenges. Developing a theoretical framework for management levers will not only allow for more effective modeling of household reactions to external shocks but also expand the public policy toolkit for stimulating savings, investment activity, and participation in financial markets. The study defines the role of levers within the hierarchy of the management mechanism alongside methods and instruments, clarifying their content and outlining fundamental differences. It is substantiated that a method is a general approach to management that defines goals and the interaction between parties, while an instrument is a practical tool that translates management ideas into specific actions. The lever for managing household financial behavior itself is proposed to be interpreted as a specific channel for implementing management influence within a certain instrument, through which financial decisions are formed, adjusted, or directed by changing economic incentives, institutional conditions, information environment, or behavioral orientations. A classification of management levers has been carried out. Based on the method of influence on household financial behavior, institutional, informational, behavioral, and economic levers are identified; the latter, due to their heterogeneity, are further subdivided into monetary, fiscal, price-based, and liquidity-restrictive levers. According to the time criterion, long-term and short-term management levers are distinguished. Examples of levers are provided within each classification group. The practical value of the study lies in the possibility of its results being utilized by public authorities, financial institutions, and other stakeholders to develop more effective

tools for influencing household financial decisions, increasing their financial resilience, and ensuring balanced socio-economic development.

Keywords: household financial behavior, levers for managing household financial behavior, monetary levers, fiscal levers, price-based levers, liquidity-restrictive levers, institutional levers, informational levers, behavioral levers.

Постановка проблеми. У сучасних умовах економічної нестабільності, фінансових криз на тлі загострення військових конфліктів в усьому світі фінансова поведінка домогосподарств набуває визначального значення як для забезпечення їхньої власної фінансової стійкості, так і для макроекономічної рівноваги загалом. Домогосподарства виступають активними учасниками системи фінансових відносин, формуючи споживчі витрати, заощадження, інвестиції, попит на кредитні, страхові та інші фінансові продукти. Водночас їхні фінансові рішення дедалі частіше відхиляються від класично раціональних моделей під впливом поведінкових, інформаційних та інституційних чинників. У таких умовах особливої актуальності набуває дослідження механізмів цілеспрямованого впливу на фінансову поведінку домогосподарств, зокрема через систему відповідних важелів управління.

Проблема полягає у відсутності цілісного теоретичного бачення важелів управління фінансовою поведінкою домогосподарств, яке б поєднувало різноманітні за природою засоби впливу – від макроекономічних регуляторів до поведінкових інтервенцій – у єдину конструкцію. Фрагментарність підходів до їх ідентифікації та класифікації ускладнює розуміння шляхів їх взаємодії та обмежує можливість формування ефективної політики впливу на фінансові рішення домогосподарств. Це зумовлює необхідність теоретичного узагальнення та систематизації важелів управління фінансовою поведінкою з метою формування науково обґрунтованої основи для подальших прикладних досліджень і практичної реалізації регуляторних заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Фінансова поведінка домогосподарств та механізми впливу на неї тривалий час перебувають у фокусі уваги наукової спільноти. Якщо говорити про західних науковців, які її досліджували, то одним з перших варто згадати Ч. Лакетта, який вивчав фінансову поведінку домогосподарств крізь призму споживчих витрат і кредитування [1]. Вже сьогодні інтерес до цієї теми серед науковців Європи, Америки та Азії значно розширився, що доводять незліченні публікації. Серед український

вчених, які досліджували різні аспекти поведінки домогосподарств, у тому числі фінансової, слід особливо виокремити Т. Кізиму [2], Н. Добрянську [3], О. Шаманську [4], Ю. Воробйова, В. Ворошило [5], О. Драган [6], В. Мельника, І. Якушика, І. Ломачинську [7].

Тема управління фінансами домогосподарств дещо вужче представлена в науковій літературі. Зокрема, вона розкрита у працях таких вчених, як С. Беверлі, М. Гілгерт, Й. Гогарт [8], Е. Розаліна, В. Андріані, Е. Санті, А. Рахмі [9], Д. Анджані, Є. Насутіон, Л. Сяфіна [10], М. Ісаді та Н. Магфірох [11], Н. Ситник, В. Нурієва [12], згаданих вище Ю. Воробйов, В. Ворошило [5] та інших. Також зустрічаються публікації, у яких згадується зовнішній вплив на фінансову поведінку домогосподарств або її окремі напрямки, який проте не тотожний управлінню, наприклад «формування» поведінки [13].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість наукових праць, присвячених фінансовій поведінці домогосподарств, питання систематизації та теоретичного обґрунтування важелів управління нею не отримало належного висвітлення. Існуючі дослідження, як правило, зосереджуються на окремих методах чи інструментах державної політики за цим напрямком, не формуючи цілісного підходу до їх класифікації та взаємодії. Це зумовлює необхідність узагальнення наявних теоретичних підходів і розроблення концептуальних засад системи важелів управління фінансовою поведінкою домогосподарств, що дозволить підвищити ефективність регуляторних впливів та сприятиме прийняттю ефективніших і більш збалансованих фінансових рішень на мікрорівні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є поглиблення теоретичних засад важелів управління фінансовою поведінкою домогосподарств в частині визначення їх змісту і місця в ієрархії поруч із методами та інструментами управління, а також класифікації за способом впливу та часовим виміром.

Виклад основного матеріалу дослідження. Говорячи в цілому про механізм управління будь-яким об'єктом в економіці,

ми маємо пам'ятати про його складну структуру, де ключове місце на оперативному рівні функціонування відведено саме важелям. Однак ми відмічаємо проблему відсутності чіткого розмежування останнього та інших елементів механізму, а саме методів та інструментів управління. Цю дискусію піднімають переважно вітчизняні науковці, тоді як представники західної теорії і практики менеджменту рідко пропонують окреме визначення поняття «метод управління» і найчастіше розкривають його зміст опосередковано через опис шляхів, технік, засобів чи процесів. Інструменти управління вони часто описують як програми, стратегії, програмні продукти, що можуть покращити роботу суб'єкта, тоді як визначення важелю взагалі ними не згадується.

Аби розмежувати ці поняття, ми передусім зібрали різні трактування понять методу та інструменту, не враховуючи об'єкт та рівень управління (табл. 1).

Аналіз наведених визначень попри численні збіги у трактуванні все ж дав змогу виявити змістовні відмінності зазначених

понять. Якщо метод управління асоціюється із системою прийомів, способів і заходів цілеспрямованого впливу на об'єкт з боку суб'єкта управління, за допомогою яких реалізуються управлінські функції та забезпечується їх результативність, то інструмент управління переважно розглядається як набір конкретних засобів, технік і управлінських дій, завдяки яким ці методи реалізуються, забезпечується практичне впровадження управлінських рішень, досягнення цілей та контроль результатів діяльності за наявних обмежень в реальних умовах.

Щодо важелів управління, то узагальнення наукових поглядів на їх зміст є досить проблемним, адже автори, які визнають їх складовою механізму управління, зосереджують увагу на їх класифікації, характеристиці дії та прикладів реалізації. Попри це низка науковців висловлюють власну думку щодо сутності важеля управління. Так, О. Ястремська та О. Ястремська зазначають, що він є конкретизацією умов використання інструментів управління, до яких як пріоритетні можливо віднести ставки податків, норми амортизації,

Таблиця 1

Трактування понять методу та інструменту управління у науковій літературі

Визначення методу управління	Визначення інструменту управління
- способи впливу керівництва... на інтереси, поведінку й діяльність працівників [14, с. 16]	- набір концепцій, процесів та вправ, спрямованих на підтримку діяльності організацій [15]
- спосіб впливу на окремих працівників і трудові колективи, які необхідні для досягнення цілей... [16]	- спосіб реалізації управлінських ідей та концепцій [17]
- сукупність (система) управлінських прийомів, що сприяють забезпеченню високої ефективності діяльності... [18]	- засоби, способи впливу керуючої підсистеми на керовану для забезпечення ефективної реалізації процесу управління [19, с. 208]
- правовий засіб, що використовується для досягнення цілей, вирішення завдань і здійснення функцій... управлінської діяльності [20, с. 15]	- сукупність засобів упорядкування, пристосування для вирішення поставленого завдання в рамках сформованої реальної ситуації, ресурсних та інших обмежень, або ж спосіб вирішення проблеми пристосування в ситуації, що склалася [21, с. 301]
- заходи, способи, прийоми, які дають змогу упорядкувати в менеджменті цілеспрямованість та ефективність діяльності... [22, с. 77]	- метод або техніка, що використовується для аналізу бізнес-середовища, формулювання, реалізації та моніторингу стратегії з метою досягнення довгострокових цілей... [23, с. 23]
- сукупність методів і засобів впливу керівника суб'єкта на об'єкт управління задля досягнення певних цілей [24, с. 262]	- сукупність засобів, заходів та прийомів для прийняття управлінських рішень і забезпечення ефективного розвитку соціально-економічної системи... [25]
- система способів і прийомів впливу на керований об'єкт з метою виконання місії і досягнення цілей... [26, с. 106]	- способи цілеспрямованого впливу на окремих працівників та їх групи, що функціонують у складі організації [27, с. 23]

Джерело: сформовано авторами

банківські відсоткові ставки тощо [28, с. 223]. Водночас Ю. Ковбасюк описує важіль управління як основний принцип цілеспрямованого впливу суб'єкта управління на певний керований об'єкт [29]. Отже, у широкому сенсі важіль управління виступає як чітко визначений канал впливу, який детермінує межі використання відповідних інструментів та забезпечує спрямовану трансформацію дій об'єкта управління.

Узагальнення теоретичних підходів до трактування методу, інструменту та важеля управління дозволило виявити їхню ієрархічну залежність (рис. 1). Це стало базою для розробки дефініцій зазначених понять уже з урахуванням специфіки управління фінансовою поведінкою домогосподарств.

Отже, першочерговим є метод управління фінансовою поведінкою домогосподарств – узагальнений спосіб цілеспрямованого управлінського впливу, що визначає його принципову логіку, характер та направленість дії на фінансові рішення домогосподарств. Його інструмент ми трактуємо як конкретну форму реалізації методу, закріплену в політиках, програмах, правилах, продуктах або практиках, за допомогою якої здійснюється безпосередній управлінський вплив на фінансові рішення домогосподарств. А вже важіль ми бачимо як прикладний канал впливу, що конкретизує застосування відповідного інструменту. Він дозволяє моделювати фінансові рішення домогосподарств, оперативно змінюючи параметри економічного стимулювання, інституційних умов або архітектури інформаційно-поведінкового середовища.

На рисунку 2 ми представили класифікацію важелів управління фінансовою поведінкою домогосподарств, виокремивши групи економічних, інституційних, інформаційних та поведінкових.

Економічні важелі впливають на процес прийняття домогосподарствами фінансових рішень через зміну співвідношення вигод і витрат від альтернативних фінансових дій. Ця група є досить неоднорідною, тож ми додатково класифікували їх, беручи за основу характер каналу, за яким відбувається потенційний управлінський вплив на фінансову поведінку домогосподарств, виокремивши наступні види економічних важелів:

– грошово-кредитні (наприклад, рівень базових процентних ставок за депозитами та кредитами, валютні обмеження на операції домогосподарств, регуляторні вимоги до спо-

живчого кредитування, інфляційні очікування тощо);

– бюджетно-податкові (як от податкові пільги на інвестиції, адресні соціальні трансферти, субсидії на оплату житлово-комунальних послуг, визначення неоподаткованого мінімуму доходів, або ж модель прогресивного прибуткового оподаткування фізичних осіб [30, с. 98-99]);

– цінові (рівень комісій за фінансові послуги, диференційовані тарифи залежно від поведінки споживача, цінова дискримінація за каналами доступу);

– ліквіднісно-обмежувальні (ліміти зняття коштів, обмеження дострокового доступу до заощаджень, обов'язкові накопичувальні механізми, часові затримки між прийняттям рішення та його реалізацією тощо).

Інституційні важелі є досить типовими і в нашому випадку визначають межі допустимого вибору та умови доступу домогосподарств до фінансових ринків. Сюди можна віднести регуляторні вимоги до фінансових установ, стандарти захисту прав споживачів фінансових послуг, правила участі у державних програмах підтримки та інші.

Інформаційні важелі (їх у рамках державного управління цінами згадують Р. Яковенко й В. Зайченко [31]) чинять дію через зміну обсягу, структури та способу подання інформації. Як приклад таких важелів можемо назвати регулярність фінансової звітності для споживачів, обов'язкове розкриття даних про ризики, форму подання інформації (візуалізація, спрощені формати), порівняльні індикатори фінансових продуктів тощо.

Рис. 1. Ієрархія методів, інструментів і важелів в управлінні фінансовою поведінкою домогосподарств

Джерело: сформовано авторами

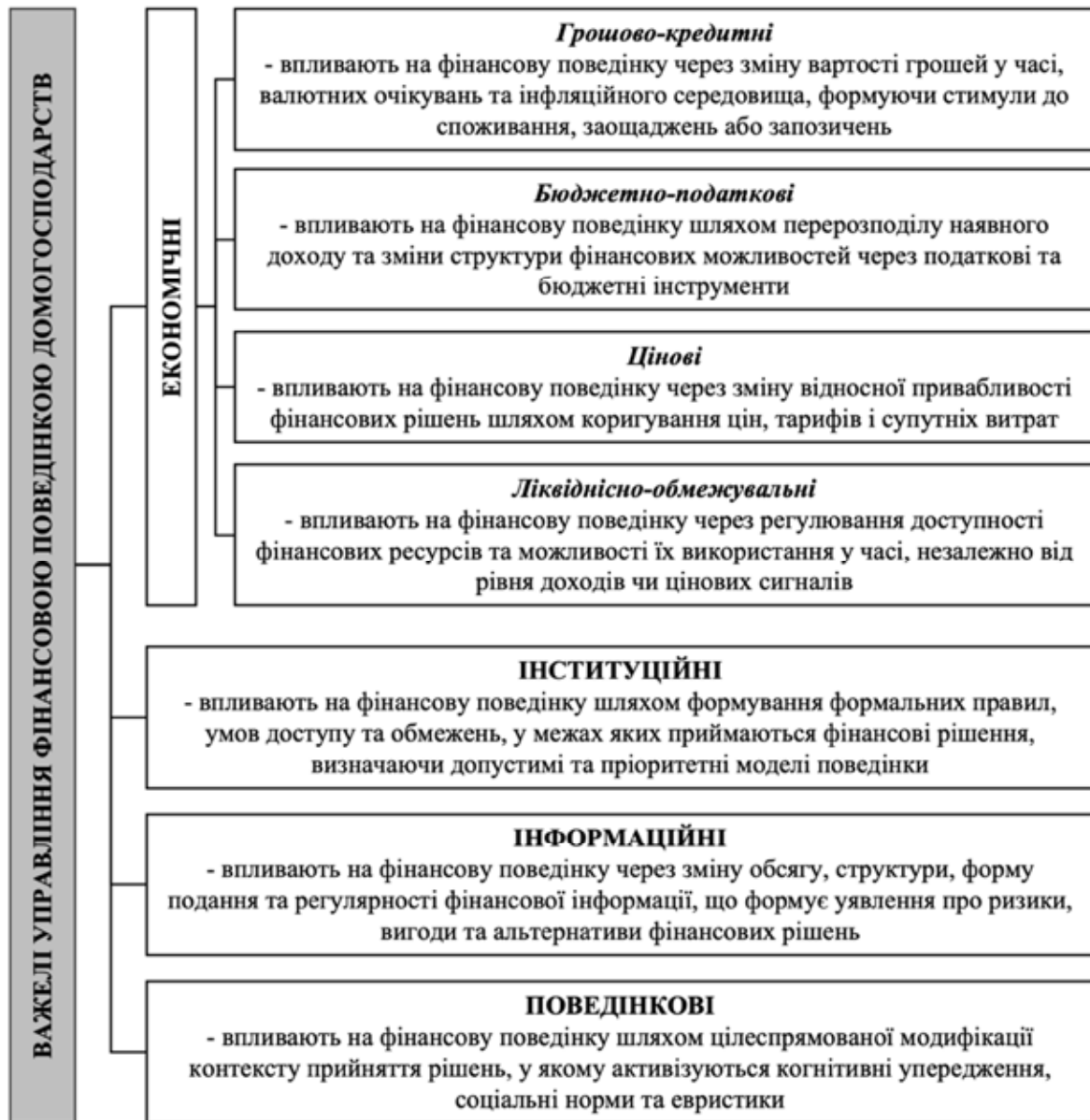

Рис. 2. Класифікація важелів управління фінансовою поведінкою домогосподарств за способом впливу

Джерело: сформовано авторами

В українському науковому дискурсі поняття «поведінкові важелі управління» перебуває на етапі свого становлення і ще не набуло статусу загальноприйнятого терміна. Ми віднайшли його лише в О. Дребот та В. Лазаренка, які використали його для опису впливу на поведінку індивідів в рамках реалізації екологічної політики [32, с. 13]. Водночас, з огляду на специфіку обраного об'єкта дослідження, виокремлення самостійної групи поведінкових важелів є доцільним. Їх слід розглядати як практичні засоби модифікації процесів прийняття рішень, що діють через актуалізацію когнітивних і соціальних механізмів впливу.

Це можуть бути, для прикладу, встановлення фінансових опцій за замовчуванням, фреймінг фінансових рішень або нагадування та сигнали у критичні моменти вибору.

Залежно від тривалості та характеру впливу на фінансову поведінку домогосподарств у часовому вимірі доцільно виокремлювати короткострокові та довгострокові важелі управління (рис. 3).

Поєднання коротко- і довгострокових важелів дозволяє забезпечити не лише адаптивність фінансової поведінки домогосподарств до поточних умов, а й її перехід до відтворюваних ефективних фінансових практик.

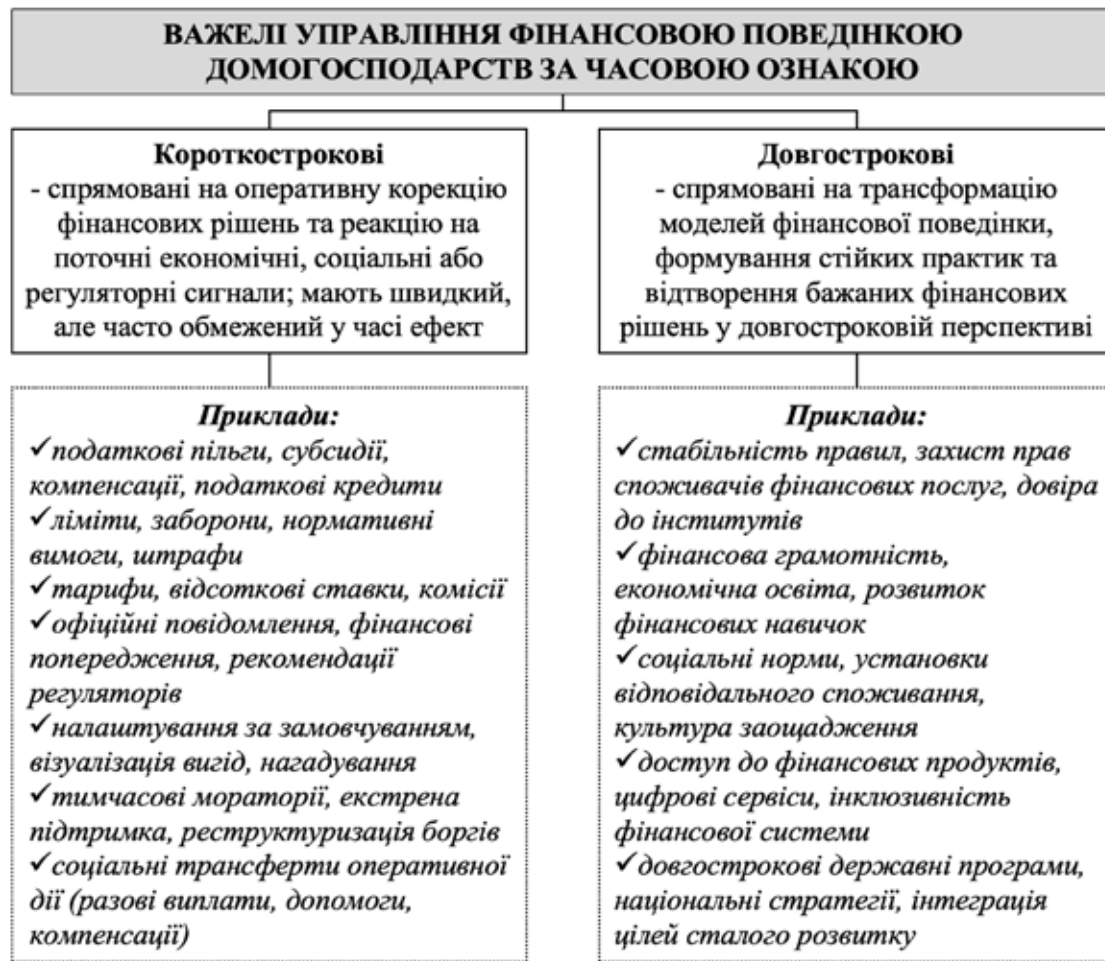

Рис. 3. Класифікація важелів управління фінансовою поведінкою домогосподарств за часовою ознакою

Джерело: сформовано авторами

Висновки. Таким чином, формування бажаної стійкої моделі фінансової поведінки домогосподарств є результатом не разового управлінського впливу, а послідовного процесу, в межах якого різні методи, інструменти та зрештою важелі використовуються на різних етапах прийняття та реалізації фінансових рішень. Аналіз наукових праць, присвячених теорії і практиці дослідження елементів механізму управління як такого, а також розуміння специфіки і детермінантів (зовнішніх, внутрішніх та мезонінних) формування фінансової поведінки домогосподарств дали змогу запропонувати авторське визначення важеля управління нею. Це поняття варто трактувати як конкретний канал реалізації управлінського впливу в межах певного методу і відповідно інструмента управління, через який формуються, коригуються або спрямовуються фінансові рішення домогосподарств шляхом зміни економічних, інституційних, інформа-

ційних умов або поведінкових орієнтирів.

Такий підхід до розуміння сутності важелів управління фінансовою поведінкою домогосподарств, а також їх класифікації створюють методологічну основу для подальших емпіричних досліджень. Практична цінність тут полягає у можливості використання отриманих результатів органами державної влади, фінансовими інституціями та іншими стейкхолдерами для розроблення більш ефективних інструментів впливу на фінансові рішення домогосподарств, підвищення рівня їх фінансової стійкості та забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку. Подальші дослідження за цим напрямком мають зосередитися на практичній перевірці дії запропонованих важелів, оцінці ефективності їхніх комбінацій та розробці моделей оптимального застосування з урахуванням поведінкових чинників самого домогосподарства, а також зовнішнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Lockett C.A. Household Financial Behavior: Implications for Consumer Spending. West Lafayette, 1980. 27 p.
2. Кізима Т.О. Фінанси домогосподарств: концептуальні засади теорії і практики : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08. Тернопіль, 2011. 466 с.
3. Добрянська Н.Б. Трансформація фінансової поведінки домогосподарств в Україні в умовах цифровізації : дис. ... д-ра філософії : 072. Ірпінь, 2025. 433 с.
4. Шаманська О.С. Фінансова поведінка домогосподарств в умовах економічних трансформацій : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Тернопіль, 2015. 220 с.
5. Воробйов Ю.М. Ворошило В.В. Фінанси домашніх господарств у фінансовій системі держави : монографія. Сімферополь, 2013. 232 с.
6. Драган О.О. Формування фінансової поведінки домогосподарств в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Київ, 2014. 200 с.
7. Мельник В.М., Якушик І.Д., Ломачинська І.А., Драган О.О. Формування фінансової поведінки домогосподарств в Україні : монографія. Херсон, 2014. 212 с.
8. Beverly S., Hilgert M.A., Hogarth J.M. Household Financial Management: the Connection between Knowledge and Behavior. *Federal Reserve Bulletin*. 2003, Issue Jul. pp. 309-322. URL: <https://www.federalreserve.gov/pubs/bulletin/2003/0703lead.pdf> (дата звернення: 10.04.2026).
9. Rosalina E., Andriani W., Santi E., & Rahmi A. Household Financial Management with Personality Factors and Locus of Control through Mental Budgeting. *Economics, Business, Accounting & Society Review*. 2022. № 1(3). pp. 132-141. DOI: <https://doi.org/10.55980/ebasr.v1i3.41>.
10. Anjani D., Nasution Y. S. J., Syafina L. The Role of The Housewife in Managing Family Finances (Case Study in South Labuhan Batu Regency). *Ilomata International Journal of Tax and Accounting*. 2024. № 5(2). pp. 426-436. DOI: <https://doi.org/10.61194/ijtc.v5i2.1103>.
11. Isadi M., Magfiroh N. Household Financial Management in Dealing with The Increase in Food Prices. *Governors*. 2025. № 4(2). pp. 307-316. DOI: <https://doi.org/10.47709/governors.v4i2.6548>.
12. Ситник Н., Нурієва В. Бюджет домогосподарства як інструмент управління фінансами: особливості формування в умовах змін. *Інфраструктура ринку*. 2023. Вип. 72. С. 158-164. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct72-28>.
13. Дубина М.В., Тарасенко А.В., Тарасенко О.О. Сутність та особливості формування поведінки домогосподарств на ринку фінансових послуг. *Проблеми економіки*. 2021. № 4. С. 163-172. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-4-163-172>.
14. Калініченко Л.Л., Устіловська А.С. Інноваційні методи управління персоналом транспортних підприємств : монографія. Харків, 2020. 269 с.
15. Rigby D. Management Tools and Techniques: A Survey. *California Management Review*. 2001. Vol. 43. Issue 2. pp. 139-160. DOI: <https://doi.org/10.2307/41166079>.
16. Величко В.В. Економіка підприємства : конспект лекцій. Харків, 2004. 114 с.
17. Potocan V., Nedelko Z., Mulej M. Influence of Organizational Factors on Management Tools Usage in Slovenian Organizations. *Engineering Economics*. 2012. № 3. pp. 291-300. DOI: <https://doi.org/10.5755/j01.ee.23.3.1933>.
18. Должанський І. Управління потенціалом підприємства : навч. посібник. Київ, 2006. 362 с.
19. Запужляк І.Б., Зелінська Г.О., Побігун С.А. Підходи, методи та інструменти управління змінами в системі управління розвитком підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 23. С. 204-209.
20. Стефанюк В.С. Методи здійснення управлінських дій. *Наукові записки НаУКМА*. 2003. Т. 21. С. 15-19.
21. Андрушків Б. Проблеми управління економічною безпекою підприємства на засадах компетентнісного підходу. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32, № 4. С. 299-306. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.03.299>.
22. Колпаков В. Методи управління : навч. посібник. Київ, 2007. 158 с.
23. Гудзь Ю.Ф., Майстренко Ю.В. Сучасні інструменти стратегічного управління онлайн-бізнесом. *Економіка і управління*. 2024. Вип. 4. С. 22-28. DOI: <https://doi.org/10.36919/2312-7872.4.2024.22>.
24. Чепуренко Я. Методи управління професійною (професійно-технічною) освітою в умовах державно-приватного партнерства. *Інноваційна професійна освіта*. 2023. Том. 2. № 9. С. 261-265. DOI: <https://doi.org/10.32835/2786-619X.2023.2.9.261-265>.
25. Бачинський О.І. Сутність та типологія інструментів управління проєктами. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2025. № 19. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-19-04-05>.
26. Рудінська О.В., Ленська Н.І. Сучасна структура та ефективність методів менеджменту. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2016. Том 15. Вип. 2 (33). С. 105-122.

27. Герман Р.С., Діденко Ю.Ю. Теоретичні аспекти контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 12/2. С. 22-25. DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2019.12\(2\).4](https://doi.org/10.37634/efp.2019.12(2).4).
28. Ястремська О.М., Ястремська О.О. Управління розвитком підприємств: уточнення теоретичних положень. *Проблеми економіки*. 2020. № 1 (43). С. 214-226.
29. Ковбасюк Ю.В. Державне управління. Том 2. Навчальний посібник. Київ; Дніпропетровськ, 2013. 324 с.
30. Лубковський С.А. Модель гармонізації податкового перерозподілу доходів фізичних осіб. *Економіка та держава*. 2018. № 3. С. 88-99.
31. Яковенко Р.В., Зайченко В.В. Інформація в системі державного управління як ціновий фактор. *Ефективна економіка*. 2019. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6901> (дата звернення: 10.04.2026).
32. Дребот О.І., Лазаренко В.І. Стратегічний підхід до застосування економічних важелів в екологічно безпечному сільському господарстві. *Агроекологічний журнал*. 2024. № 1. С. 6-15. DOI: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.1.2024.299928>.

REFERENCES:

- Lockett, C.A. (1980). *Household financial behavior: Implications for consumer spending*. Credit Research Center, Krannert Graduate School of Management, Purdue University.
- Kizyma, T.O. (2011). *Finansy domohospodarstv: kontseptualni zasady teorii i praktyky* [Household finance: conceptual foundations of theory and practice] (Doctoral Thesis). Ternopil: Ternopil National Economic University (in Ukrainian).
- Dobrianska, N.B. (2025). *Transformatsiia finansovoi povedinky domohospodarstv v Ukraini v umovakh tsyfrovizatsii* [Transformation of financial behavior of households in Ukraine in the conditions of digitalization] (Doctoral Thesis). Irpin: State Tax University (in Ukrainian).
- Shamanska, O.S. (2015). *Finansova povedinka domohospodarstv v umovakh ekonomichnykh transformatsii* [Financial behavior of households in the conditions of economic transformations] (PhD Thesis). Ternopil: Ternopil National Economic University (in Ukrainian).
- Vorobiov, Yu.M., & Voroshylo, V.V. (2013). *Finansy domashnikh gospodarstv u finansovii systemi derzhavy: monohrafiya* [Finance of households in the financial system of the state: a monograph]. Simferopol: ARIAL. 232 p. (in Ukrainian).
- Drahan, O. O. (2014). *Formuvannia finansovoi povedinky domohospodarstv v Ukraini* [Formation of financial behavior of households in Ukraine] (PhD Thesis). Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics (in Ukrainian).
- Melnyk, V.M., Yakushyk, I.D., Lomachynska, I.A., & Drahan, O.O. (2014). *Formuvannia finansovoi povedinky domohospodarstv v Ukraini: monohrafiya* [Formation of financial behavior of households in Ukraine: a monograph]. Kherson: Helvetyka. 212 p. (in Ukrainian).
- Beverly, S., Hilgert, M. A., & Hogarth, J. M. (2003). Household financial management: the connection between knowledge and behavior. *Federal Reserve Bulletin*, July, 309-322. <https://www.federalreserve.gov/pubs/bulletin/2003/0703lead.pdf>
- Rosalina, E., Andriani, W., Santi, E., & Rahmi, A. (2022). Household financial management with personality factors and locus of control through mental budgeting. *Economics, Business, Accounting & Society Review*, 1(3), 132-141. <https://doi.org/10.55980/ebasr.v1i3.41>.
- Anjani, D., Nasution, Y.S.J., & Syafina, L. (2024). The role of the housewife in managing family finances. *Ilomata International Journal of Tax and Accounting*, 5(2), 426–436. <https://doi.org/10.61194/ijtc.v5i2.1103>.
- Isadi, M., & Magfiroh, N. (2025). Household financial management in dealing with the increase in food prices. *Governors*, 4(2), 307–316. <https://doi.org/10.47709/governors.v4i2.6548>.
- Sytyk, N., & Nurieva, V. (2023). Biudzheth domohospodarstva yak instrument upravlinnia finansamy: osoblyvosti formuvannia v umovakh zmin [Household budget as a tool of financial management: features of formation in conditions of change]. *Infrastruktura rynku*, (72), 158–164. <https://doi.org/10.32782/infrastruct72-28>.
- Dubyna, M.V., Tarasenko, A.V., & Tarasenko, O.O. (2021). Sutnist ta osoblyvosti formuvannia povedinky domohospodarstv na rynku finansovykh posluh [The essence and features of household behavior formation in the market of financial services]. *Problemy ekonomiky*, (4), 163-172. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-4-163-172>.
- Kalinichenko, L.L., & Ustilovska, A.S. (2020). *Innovatsiini metody upravlinnia personalom transportnykh pidpriemstv: monohrafiya* [Innovative methods of personnel management of transport enterprises: a monograph]. Kharkiv: FOP Panov A.M. 269 p. (in Ukrainian).

15. Rigby, D. (2001). Management tools and techniques: A survey. *California Management Review*, 43(2), 139–160. <https://doi.org/10.2307/41166079>.
16. Velychko, V.V. (2004). *Ekonomika pidpriemstva: konspekt lektsii* [Economy of the enterprise: lecture notes]. Kharkiv: KhNAMH. 114 p. (in Ukrainian)
17. Potocan, V., Nedelko, Z., & Mulej, M. (2012). Influence of organizational factors on management tools usage. *Engineering Economics*, (3), 291-300. <https://doi.org/10.5755/j01.ee.23.3.1933>.
18. Dolzhanskyi, I. (2006). *Upravlinnia potentsialom pidpriemstva* [Management of enterprise potential]. Kyiv: Center of Educational Literature. 362 p. (in Ukrainian)
19. Zapukhliak, I.B., Zelinska, H.O., & Pobihun, S.A. (2018). Pidkhody ta metody upravlinnia zminyamy [Approaches, methods and tools for change management in the enterprise development management system]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, (23), 204-209.
20. Stefaniuk, V.S. (2003). Metody zdiisnennia upravlinskykh dii [Methods of management actions]. *Naukovi zapysky NaUKMA*, 21, 15-19.
21. Andrushkiv, B. (2022). Problemy upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu [Problems of managing the economic security of an enterprise based on a competence approach]. *Ekonomichniy analiz*, 32(4), 299-306. <https://doi.org/10.35774/econa2022.03.299>
22. Kolpakov, V. (2007). *Metody upravlinnia* [Management methods]. Kyiv: MAUP. 158 p. (in Ukrainian)
23. Hudz, Yu.F., & Maistrenko, Yu.V. (2024). Suchasni instrumenty stratehichnoho upravlinnia onlain-biznesom [Modern tools of strategic management of online business]. *Ekonomika i upravlinnia*, (4), 22-28. <https://doi.org/10.36919/2312-7872.4.2024.22>.
24. Chepurenko, Ya. (2023). Metody upravlinnia profesiinoiu (profesiino-tekhnichnoiu) osvitoiu v umovakh derzhavno-privatnoho partnerstva [Methods of managing vocational (vocational-technical) education in terms of public-private partnership]. *Innovatsiina profesiina osvita*, 2(9), 261-265. <https://doi.org/10.32835/2786-619X.2023.2.9.261-265>.
25. Bachynskyi, O.I. (2025). Sutnist ta typolohiia instrumentiv upravlinnia proiektamy [Essence and typology of project management tools]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya: ekonomika ta upravlinnia*, (19). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-19-04-05>.
26. Rudinska, O.V., & Lenska, N.I. (2016). Suchasna struktura ta efektyvnist metodiv menedzhmentu [Modern structure and effectiveness of management methods]. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia*, 15(2), 105-122.
27. Herman, R.S., & Didenko, Yu.Yu. (2019). Teoretychni aspekty kontroliu za finansovo-hospodarstkoiu diialnistiu pidpriemstva [Theoretical aspects of control over financial and economic activities of the enterprise]. *Ekonomika. Finansy. Pravo*, (12/2), 22–25. [https://doi.org/10.37634/efp.2019.12\(2\).4](https://doi.org/10.37634/efp.2019.12(2).4).
28. Yastremska, O.M., & Yastremska, O.O. (2020). Upravlinnia rozvytkom pidpriemstv: utochnennia teoretychnykh polozhen [Management of enterprise development: clarification of theoretical provisions]. *Problemy ekonomiky*, 1(43), 214-226.
29. Kovbasiuk, Yu.V. (2013). *Derzhavne upravlinnia* [Public administration] (Vol. 2). Kyiv & Dnipropetrovsk: NADU. 324 p. (in Ukrainian).
30. Lubkovskyi, S.A. (2018). Model harmonizatsii podatkovoho pererozpodilu dokhodiv fizychnykh osib [Model of harmonization of tax redistribution of personal income]. *Ekonomika ta derzhava*, (3), 88-99.
31. Yakovenko, R.V., & Zaichenko, V.V. (2019). Informatsiia v systemi derzhavnoho upravlinnia yak tsinovyi faktor [Information in the system of public administration as a price factor]. *Efektivna ekonomika*, (2). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6901> (accessed April 10, 2026).
32. Drebot, O.I., & Lazarenko, V.I. (2024). Stratehichniy pidkhid do zastosuvannia ekonomichnykh vazheliv v ekolohichno bezpechnomu silskomu hospodarstvi [Strategic approach to the use of economic levers in environmentally safe agriculture]. *Ahroekolohichnyi zhurnal*, (1), 6-15. <https://doi.org/10.33730/2077-4893.1.2024.299928>.

Дата надходження статті: 21.04.2026

Дата прийняття статті: 12.05.2026

Дата публікації статті: 22.05.2026